

1. maidagsrøðan hjá Jákup Lindenskov:

Arbeiðsmaðurin ongan móguleika til rættindi uttan við sterkum samanhaldi við felagar sínar

Tá menn stovnaðu Arbeiðsmannafelagið í Havn, vóru viðurskiptini heilt onnur enn tey, vit í dag liva undir. Tíðirnar vóru meira miskunnarleysar móti teimum, sum bert høvdu hendurnar á at lita; kom sjúka aftrat, var neyðin ofta vis.

Síðani er nógv broytt, men tó er eitt líka neyðugt, sum tá: neyðugt er stóðugt at standa sterkur í fakfelagsskapi, um tað yvirhøvur skal eydnast lønmóttakaranum at vinna og varðveita rættvisissomdirnar.

Og ikki eru vit komin longri enn tað, at blásturin móti grundleggjandi setningum arbeiðararørslunnar stóðugt tekur seg upp — og eitt er vist, verður henda rørsla í teirri stóðu, at standa á veikum fót, so verður sligið til, og hartvunnu rættindini, sjálvsagði rætturin, vit í dag eiga, verður skryktur undan og grundarstøðið viknar.

40 tíma arbeiðsvika

Vit hoyra snakkið um 40 tíma arbeiðsviku. Hvør skal siga, veita arbeiðaranum somu rættindi, sum vunnin eru øðrum samstarvsbólkum fyri árum síðani.

Vit kenna mótargumentini, sum hvørja einastu ferð stinga seg upp, tá tað er um reppið, at sjálvsøgd javnrættindi arbeiðararørslunnar eru um at sigra.

Arbeiðsmaðurin hevur ongan móguleikan at vinna sær meira enn fyri gjørt tímaarbeiði, hann veit, at eingi rættindi fáast uttan við sterkum samhaldi og í góðari samvinnu við egna felagar sínar. Herrópið gamla um landamørkini, arbeiðarar í øllum londum, fylkist, er meira enn eitt tómt heróp, — hjá arbeiðararørsluni er hetta ein neyðug áminning.

Dagpeningaskipan

A løgtingi liggur nú uppskot um eina dagpeningaskipan at tryggja tímalønta fólkinum løn undir

sjúku. Henda skipan skal javna tann mun ella kunnu vit siga mismun, sum í dag er millum fastløn og tímálønt og fólk í sjálvstøðugari vinnu, soleiðis at lønarvissa er undir sjúku, tí stóðan er jú tann, at tú skalt svara allar tinar skyldur peningaliga, sjálvst um tú liggur í inntøkuloyvi av sjúka-áum, og má tað tí vera rimuligt krav, at samfelagið eisini vissar tí timalønta somu trygd, sum hinum fastlønna, tí alment lønta um forfall er vegna sjúku, vanlukku ella barnshurði, á sama hátt, sum hjá øðrum starvandi bólki í samfelagnum.

Tey vunnu úrslitini vóru ongantíð fingin, um ikki menn stóðu á odda, sum við stálsettum vilja og treystliga og stóðugt bóru fram síni krøv, tó teir mangan vistu, at vandin var á ferð, var ikki samanhaldið aftan fyri hann tætt samansjóðað. Mót-parturin hoggur altíð á, har eymasti bletturin er.

Sosialistiskt tjakfelag

Okkara góði gamli Moutrentius, sáli var ein hin itarsti fortalarin fyri arbeiðararørsluni alla sína tíð, hann kendi eisini til at vera einsamallur í stóðu síni, hann fortelur úr teirri tíðini undan fyrra heimsbardaga, áðrenn Havnar Arbeiðsmannafelag var stovnað í 1916 frá eini hending í Havn, sum fór fram fyri uml. 70 árum síðani. Teir vóru fleiri ungir menn, sum høvdu stovnað sosialistiskt tjakfelag, hetta felag, sum gjordist forleyparin til Havnar Arbeiðsmannafelag. Ein av limum tess, Óli á Kák — Udbe — talaði íðin um arbeiðararørsluna og eggjaði monnum at krevja sín sjálvsagda rætt, løn fyri gjørt arbeiði.

Tá einu ferðina bar hann upp á mál, at nú skulu teir krevja meira í løn, annars fóru teir ikki til arbeiðis. Lønin var tá 16 oyru um tíman og krav teirra skuldi vera 20 oyru.

Tá teir so morgunin eftir móta í handilshúsum hjá arbeiðsgevarum

num og arbeiðsgevarin kemur inn, stigur Óli fram og sigur, at teir eru samdir um, at teir vildu hava 20 oyru um tíman í løn, annars fóru teir ikki til arbeiðis.

Óli fekk tað svar, at hann skuldi bara fara heim, vildi hann ikki arbeiða fyri lønina — og Óli fór. Tá arbeiðsgevarin so spyr hinar, um teir ikki vildu fara til arbeiðis, fóru allir til arbeiðis fyri somu 16 oyru um tíman.

Soleiðis endaði hin fyrsta atskónin hjá arbeiðsmanninum í Havn fyri at fáa 20 oyru um tíman. Men Óli kom á svartalistan og var ikki biðin aftur til arbeiðis hjá tí handilshúsinum.

Ikki fyrr enn arbeiðsmannafelagið var stovnað í 1916 við Jóan Peturi Davidsen, og Kristini í Geil, á odda, kendu forsprákararnir fyri arbeiðararørsluni — tá slapp eisini Óli aftur til arbeiðis — og lønin var nú 25 oyru um tíman.

Vit, sum í dag liva, eiga at hugsa og kaga eitt lítið sindur aftur í søguna, tað er skylda okkara. Vit kennast tá við henda Óla, úrmælingin, kenna við okkum sjálvum, hvussu tað mundi vera at vera Óli Udbe, hann sum mátti taka tokini, bera byrðina einsamallur, ikki bert fyri egna sakir, men fyri teirri hugsjón, teimum hábornu tankunum og tí, sum honum tykist vera rætt, tí tað var honum sjálvsagt ógjørlegt at dvína. Jú — tað hann sjálvur — sum Jeppe Aakjær kvøður um í vakra málbúnanum, sum Kristian Matras hevur givið okkum:

Tað er hann sjálvur Janus — sum av tí naknu neyð við hamri lýtur skapa úr hørðum gróti breyð.

Men vit skilja so sanniliga eisini hinar, allar teir, sum fóru til arbeiðis, hesir ábyrgdardendur yvir fyri sínum, fyri konu, børnum, fyri heimi sínum, teirra byrða var heldur ikki lott, hesir, sum uppaldir vóru í teirri kørugu húskallatíðini. Men henda søgan, hesin beiski veruleikin hjá teim-

um, sum veruliga lögdu lunnar undir hetta samfelagið, undir henda býin, teimum hava vit fyri at takka, at vit hóast alt standa á tí stóði, vit í dag eiga; teimum kunnu vit takka fyri, at so trygt liggur okkum undir fótum. Tær fáu einsamøllu røddirnar, sum tá skarðaðu framúr, brutu seg burtúr naggatódnini, kúgaða lyndinum, tað eru teir menn, sum vit ongan tíð eiga ella hava rætt til at gloyma, hesir avrekskappar í gerandislivinum, hesir sum brutu upp um ermar, ruddaðu slóð, slættaðu gøtur, ja, sum úr hørðum gróti skaptu breyt, hesir, sum grundstøðlarnir vóru undir føroysku arbeiðararørsluni.

Samvinna má til

Hesi andsmennini úr gerandisdegnum, sum veruliga skiltu, hvar ið á leikaði, hvar ið á leikaði. Hesi vistu, at spjæðingardyndið var tað, sum mátti og sum skuldi traðkast undir fót. Samvinnan, stóðfastleikin, solidariteturin vóru eginleikar, sum máttu til, um nakað sum helst skuldi fremjast fyri tá fjøld, sum hevur sínar beru hendur á at lita, einki meira.

I dag hoyra vit væl eisini, sum tá, tær túsend reddir kvøða, ja í ymsar ættir og úr ymsum ættum eisini, og nógvar av hesum tala so yvirbevisandi og tilforlátuliga, taka miansann synd í tí minna manninum, fortelja honum mangt og hvat, sum fyriferst í samfelagnum — og sumt av hesum er so menn so rætt, so satt — hesar roddir tala um tey, sum sita í tryggum og ríviligum korum og vælstandi, men væl at merkja við tí fyrri eygað at blaka mold í eyguni á arbeiðarfjöldini, tí tá til stykkis kemur er samhugurin við fakfelagsskipanina so sum so.

Hesar sniðroyndir at sáða misálit, sáða spjæðing og mistreysti til arbeiðararørsluna og samfelagsskipanina, syndra so liðandi samanhaldið, fáa arbeiðsmannin at vera

misnøgðan við sínar egnu, við granna sín, næstan, læraran, handilsmannin, embætismannin o.s.fr., tað er sjálvsagt endamálið — og eydnast hetta kyniska spæl, ja, so er slottið vunnið og so ber til aftur at festa gularótina frammanfyri sum hjá ásninum, sum viljaleyst skal halda leiðina fram — og tá syndringin er veruleiki, ja, tá arbeiðsmaðurin er gjørdur púra ófarligur, tá alt í besta lagi er — ja, so ónt er menniskjað, so óndur kann mannaskapningurin vera.

Arbeiðarafjöldin má halda saman, um hon skal vinna fram á leið síni fyri rættvisissstremlan.

Okkara lóggávutving hevur í dag til viðgerðar mong týðandi mál fyri okkum øll og eisini nokur serlig mál, sum arbeiðararørslan setur høgt, metur høgt.

Dagpeningatrygd undir sjúku, barnshurði er ein av stóru javnrættindar-spurningunum í dag — eina skattaskipan, soleiðis, at vit gjalda skattin samstundis, sum lønin verður útgoldin, eina samtidarskattning, kelduskattning, má vera endamálið við lóggvevingini.

Dagurin

tá hjørtuni tala

1. mai, hesin fylkingardagurin hjá fakfelagsskipanini allari, hann verður eisini skýrdur sum dagurin við teimum nógvu reyðu tankahugflogunum.

Jú, hetta er dagurin, tá hjørtuni tala, tá vit eisini minnast slóðbrótararnar, sum veruliga tóku tokini, hetta er dagurin, tá vit minnast avrekskapparnar í gerandisdegnum, tá vit eisini minnast hin djarva Óla á Kák.

Við einari vælskipaðari arbeiðararørslu eru vit fullvissir í, at vit fáa eina samfelagsskipan, sum best kann tryggja íbúgvum landsins eina tilveru, har tað ikki skal vera spurningurin um at øvunda okkara medmennis-kjum meira og minni.

Øll skulu vit vera í hesum samfelag, men øll skulu vit eisini hava atstøður

til tey virðis, sum vit øll í felag skapa.

Tann fyrsti skrivarin í Havnar Arbeiðsmannafelag talaði sok arbeiðaranna longu hinumegin hetta aldarskiptið. — Á einum fundi í Mannafeldsali bar hesin djarvi Kristin í Geil fram eina av yrkingum sínum — og sigur hann í einum av ørindunum soleiðis:

Heilaga rættferð og frælsi á jørð
send yvir hav tinar log-
andi brandar,
ikki sum áður við drep-
andi svørð,
men við kunskaps og kærleikans andar.

Lýsið titt virki
í skúla og kirkju,
tá birtist ljósari tíð yvir land.

Herrópið um landamørkini, okið, sum Óli Udbe sjálvkravdur legði á seg, skulu vit bera viðari; áminningin er hin sama, arbeiðarar í øllum londum, fylkist. Hetta er ikki ein tóm kravgonga, men hin neyðuga áminningin um stóðugt at standa saman, forða kilasetarum, sum vilja spjæða arbeiðararørsluna, varða vit ikki okkum fyri hesum úlvum í lambsskinnum, kann tað koma dyrt at standa.

Og hetta má ikki henda.

Føroysku arbeiðararørsluni ynski eg góðan byr framryvir við kvøðu arbeiðara um allan heim til allar viljandi kreftir.

Viljin til at byggja land og tryggja livskorini fyri hetta samfelagið, vit meta sum eitt størsta virði fyri lívi okkara, hann verður best vardur við eini solidariskari arbeiðarafjöld, tí eitt er vist, halda vit saman, kunnu vit eisini kvøða við Kristini í Geil:

Heilaga rættferð og frælsi á jørð
send yvir hav tinar log-
andi brandar
ikki sum áður við drep-
andi svørð,
men við kunskaps og kærleikans andar.

Lýsið titt virki
í skúla og kirkju,
tá birtist ljósari tíð yvir land.

— — —
Ja, tá birtist ljósari tíð yvir land.